

Список використаних джерел:

1. Третяк А.М., Третяк В.М., Курильців Р.М., Прядка Т.М., Третяк Н.А. Управління земельними ресурсами та землекористуванням: базові засади теорії, інституціалізації, практики: монографія [за заг. ред. А.М. Третяка]. Біла Церква: «ТОВ «Білоцерківдрук», 2021. 227 с.
2. Land administration in the unese region. Development trends and main principles. Economic commission for Europe. Geneva, 2005. 112 p.
3. Іванишин В.А., Кривоберець В.В., Лашук О.С. Вплив реформації на вирішення земельних питань і питань самоврядування у Швеції та інших скандинавських країнах (науковий огляд). Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток. 2018. № 2(6). С. 74-98.
4. Скиба М.В. Управління земельними ресурсами: досвід країн Європейського Союзу. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. №3. Том 31(70). С. 93-101.

Abstract. The peculiarity of land resources in the natural dimension and social production has been established. The approaches of the state governments of the EU countries to the regulation of land policy have been determined. The modern trends of digitization in the formation of the flow of information through electronic means are revealed.

Key words: land resources, management, countries of the European Union, government policy.

УДК 314.15:338.43(1-22)(477)

DOI 10.31521/978-617-7149-78-0-58

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНИ: ВПЛИВ НА ПОТЕНЦІАЛ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Коваль Н. В., канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
e-mail: nadiia.koval@btsau.edu.ua

Анотація. Проаналізовано особливості, причини та наслідки міграційних процесів в сільській місцевості до повномасштабного вторгнення. Узагальнено виклики та ризики, які створюють сучасні міграційні процеси в Україні. Зроблено висновок про необхідність зосередження зусиль на розробці національної стратегії управління міграційними потоками з метою забезпечення економіки, в тому числі аграрної галузі, кваліфікованою робочою силою для повоєнного відновлення та розвитку.

Ключові слова: міграція сільського населення, трудова міграція, внутрішньо переміщені особи, біженці, міграційні втрати, трудові ресурси.

Повоєнну відбудову аграрного сектора економіки України безумовно суттєво ускладнять значні втрати людського капіталу, оскільки він є найважливішим чинником економічного зростання. Для розробки стратегії відновлення потенціалу трудових ресурсів необхідно проаналізувати особливості та причини міграційних процесів в сільській місцевості.

Як свідчить рис. 1, протягом 2002-2013 рр. та 2018-2021 рр. відбувалось міграційне скорочення кількості сільського населення України внаслідок внутрішньорегіональної, міжрегіональної та міждержавної міграції.

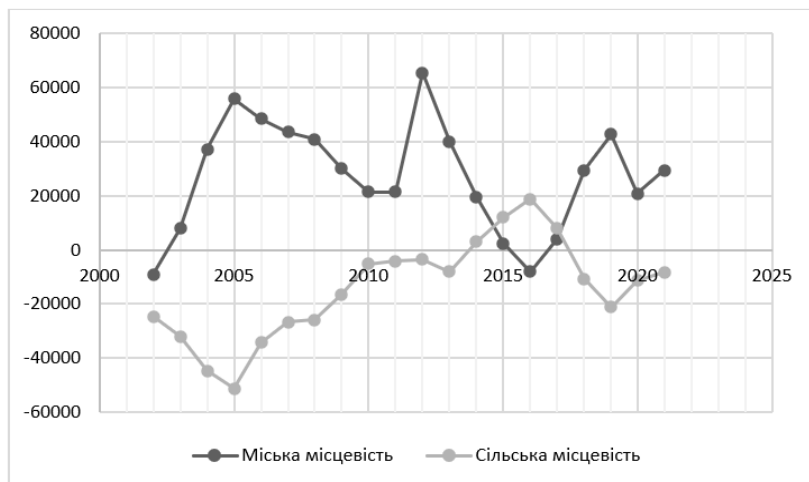

Рис. 1. Міграційний приріст (скорочення) населення України за типом місцевості протягом 2002-2021 рр., осіб

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

До повномасштабного вторгнення до трудової міграції було залучено 8 % сільського населення працездатного віку, що вдвічі вище, ніж міського. 47,5 % сільських трудових мігрантів становила молодь віком від 15 до 34 років. 46 % зовнішніх трудових мігрантів були сільськими мешканцями [1, с. 243]. У 2014 р. за межами сільських населених пунктів працювали 54,9 % селян, з них 66,9 % працювали в містах, 20 % – в іншій області, 12,7 % – за кордоном [2].

Головні причини міграції сільського населення до міст:

– економічні – пов’язані з неможливістю чи небажанням займатися економічною діяльністю безпосередньо у пункті проживання. Індикатори: 1) рівень зайнятості (кількість найманих працівників в сільському, лісовому та рибному господарстві у 2021 р. зменшилась порівняно з 2005 р. на 60,14 %, що пов’язано зі скороченням тваринництва та підвищенням продуктивності праці; рівень самозайнятості у галузі на кінець 2021 р. становив близько 80 %, що є переважно способом виживання, а не усвідомленим вибором виду діяльності); 2) співвідношення середньої заробітної плати у містах і селах (у 2022 р. середньомісячна номінальна заробітна плата штатних працівників у сільському господарстві становила 82,5 % заробітної плати в економіці при важких умовах праці); 3) рівень тіньової зайнятості (у 2021 р. рівень неформальної зайнятості в Україні становив 19,5 % усього зайнятого населення віком від 15 років і старше, з них 57,2 % – у сільській місцевості, 45,5 % – у сільському, лісовому та рибному господарстві, що негативно впливає на стан місцевих бюджетів та призводить до занепаду інфраструктури сільської місцевості);

– соціальні – пов’язані із незадовільним рівнем соціальної інфраструктури та сфери послуг (у 2021 р. 24,0 % сільського населення потерпало від відсутності водогону у житлі; 14,1 % – від відсутності поблизу житла об’єктів роздрібною торгівлі, 24,5 % – медичної установи та аптеки; 48,9

% – від незабезпеченості населеного пункту закладами, які надають побутові послуги, 32,9 % – своєчасними послугами екстреної медичної допомоги; 22,8 % – від відсутності регулярного щоденного транспортного сполучення з іншим населеним пунктом із більш розвинутою інфраструктурою).

Отже, аналіз економічних умов життєдіяльності сільського населення України до повномасштабного вторгнення дозволяє зробити висновок, що нестача робочих місць, нижчий рівень оплати праці, високий рівень неформальної зайнятості, нерозвиненість соціально-економічної інфраструктури є чинниками, що сприяли міграції сільського населення до міст або й інших держав, принаймні, на сезонні роботи.

Наслідками міграційних процесів є старіння сільського населення; зростання дефіциту кваліфікованої робочої сили на селі; зниження продуктивності праці; зменшення надходжень до місцевих бюджетів, що унеможлиблює розвиток інфраструктури; зменшення рівня внутрішнього споживання; зростання потреб соціального захисту населення при зменшенні ресурсних надходжень.

Російська агресія багатократно посилила як внутрішні, так і зовнішні міграційні процеси. Станом на 01.09.2023 р. в Україні було зареєстровано 4,965 млн внутрішньо переміщених осіб [4]. За даними УВКБ ООН на початок весни 2023 р. кількість біженців з України становила близько 10 млн осіб [5; 6], 4,882 млн з них були охоплені дією Директиви ЄС про тимчасовий захист 2001/55/ЄС, що надає доступ до ринку праці, систем охорони здоров'я, освіти, соціальної допомоги [7, с. 16]. Серед біженців значна частка висококваліфікованих осіб. У лютому 2023 р. 40 % біженців були працевлаштовані або самозайняті, що значно прискорює процес їх адаптації у «новій» країні [8, с. 7].

Е. Лібанова, директорка Інституту демографії та соціальних досліджень, зазначає, що після світових та локальних воєн ХХ сторіччя додому поверталось 30–40 % мігрантів, та прогнозує, що ризик міграційних втрат може становити від 600 тис. до 5 млн українців [9].

Основні виклики та ризики, які створюють сучасні міграційні процеси в Україні, узагальнено на рис. 2.

зменшення чисельності працездатного населення та прогнозованого ВВП, що унеможливує стале економічне зростання	погіршення якості робочої сили, інтелектуально-креативного потенціалу, здатності до інноваційного розвитку, технологічне відставання країни	звужене відтворення, старіння нації, погіршення стану суспільного здоров'я, посилення демографічного навантаження на соціальні фонди та працездатних
розбалансованість ринку праці, його структурна (кон'юнктурна) деформація	Виклики та ризики, які створюють сучасні міграційні процеси в Україні	часткова втрата професійно-кваліфікаційного рівня мігрантами та ВПО внаслідок соціально низхідної мобільності
втрата інвестицій, вкладених у професійну підготовку фахівців	зменшення рівня внутрішнього споживання та рецесія економіки	зменшення податкової бази для наповнення бюджетів різних рівнів

Рис. 2. Виклики та ризики сучасних міграційних процесів в Україні

Отже, результати дослідження свідчать, що міграційні процеси безпосередньо вплинули на зменшення кількості трудових ресурсів України, погіршення їх структури та якості. Тому органи державної влади, місцевого самоврядування, науковці, громадські організації мають зосередитись на розробці національної стратегії управління міграційними потоками з метою забезпечення економіки, в тому числі аграрної галузі, кваліфікованою робочою силою для повоєнного відновлення та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Гнибіденко О. М. Проблеми забезпечення кадрами сільськогосподарських підприємств. *Соціально-трудові відносини: теорія і практика*. 2015. № 2. С. 239-246.
2. Віхров М. Українське село: вимирання чи еволюція. *Український тиждень*. 2018. № 37 (565). URL: <https://tyzhden.ua/ukrainske-selo-vymyrannia-chy-evoliutsiia/>
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. За рік кількість ВПО збільшилася на 300 тис. осіб – Верещук. Факти. URL: <http://surl.li/mmedj>
5. Шевчук С. Україні потрібно буде залучати мінімум 300 000 мігрантів щороку. Соціологиня Елла Лібанова про екзистенційні проблеми з демографією і що можна зробити? *Forbes Ukraine*. URL: <http://surl.li/mmegz>
6. Ukraine Situation Flash Update. No. 41. UNHCR Regional Bureau for Europe. February 24, 2023. URL: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99127>
7. Пищуліна О. Оцінка ролі демографічного фактору для економічного зростання та повоєнного відновлення: аналітична доповідь. Травень 2023 р. К.: Центр Разумкова, 2023. 20 с.
8. Пищуліна О., Юрчишин В. Міграційні прояви та впливи – уроки для України: аналітична доповідь. Травень 2023 р. К.: Центр Разумкова, 2023. 13 с.
9. Федорчук В., Давиденко Б. Скільки залишилось українців? Хто не повернеться? Яким буде українське суспільство та економіка? Інтерв'ю з соціологинею Еллою Лібановою. *Forbes Ukraine*. URL: <http://surl.li/focbl>

Abstract. This thesis analyses the features, causes and consequences of migration processes in rural areas before the full-scale invasion. It summarises challenges and risks created by modern migration processes in Ukraine. It concludes that it is necessary to develop a national strategy for managing migration flows in order to provide the economy, including the agricultural sector, with a qualified workforce for post-war recovery and development.

Key words: rural population migration, labor migration, internally displaced persons, refugees, migration losses, labor resources.

УДК 332.1+338.3 (477)

DOI 10.31521/978-617-7149-78-0-59

ПАРТНЕРСТВО МІЖ ГРОМАДОЮ, ДЕРЖАВОЮ ТА ПРИВАТНИМ СЕКТОРОМ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Конопляник Д.О., асистент

e-mail: konoplianyk@mnau.edu.ua

Гайдай Д. О., здобувачка вищої освіти

e-mail: dianabutsukina@gmail.com

Миколаївський національний аграрний університет

Анотація. Україна має безцінний досвід безпекового державно-приватного партнерства в умовах протидії російській агресії.

Ключові слова: партнерство, конфлікт, вирішення проблеми, продовольча безпека, громада.

Починаючи з найголовнішого, то збройний конфлікт на сході України кардинально змінив життя місцевих громад. Місцевим громадам гостро бракує новітніх підходів, досвіду та найголовніше ресурсів для того, щоб відновити розвиток своїх територій.

Автора зацікавила думка одного консультанта Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй, автора дослідження «Залучення приватного сектору до розвитку громад» Валерія Кокотя, «...найбільш поширеною моделлю партнерства з приватним сектором в громадах, де діють великі підприємства є реалізація програм корпоративної соціальної відповідальності. Зокрема, громада м. Щастя співпрацює з ДТЕК, громада смт Новгородське – з Групою «Метінвест». Надання благодійної допомоги та послуг ргобоно великі підприємства також вносять до програм корпоративної соціальної відповідальності. Малий та середній бізнес в основному залучений до розвитку приймаючих громад шляхом надання благодійної допомоги за зверненнями тих, хто цього потребує чи органів місцевого самоврядування. Іноді малий бізнес за власною ініціативою та власним коштом вирішує соціальні та інші важливі проблеми в громадах». [1, с. 5].